

UCHWAŁA NR XI.82.2016
RADY GMINY ODRZYWÓŁ
z dnia 28 stycznia 2016 roku

w sprawie: przyjęcia Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Odrzywół na lata 2016 – 2022

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. z 2015r. poz. 1515 z późn. zm.), Rada Gminy Odrzywół uchwala co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Odrzywół na lata 2016 – 2022 w brzmieniu stanowiącym załącznik Nr 1 do niniejszej Uchwały.

§ 2

Wykonanie Uchwały powierza się Wójtowi Gminy Odrzywół.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy

mgr Stanisław Gapys

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr XI.82.2016
Rady Gminy Odrzywół
z dnia 28 stycznia 2016 roku

Urząd Gminy w Odrzywole

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY ODRZYWÓŁ NA LATA 2016-2022

Odrzywół 2016

SPIS TREŚCI**WSTĘP**

1.	Cel opracowania Planu Rozwoju Lokalnego.....	4
2.	Metodyka sporządzania Planu.....	5
I.	OBSZAR I CZAS REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO.....	6
II.	AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA NA OBSZARZE OBJĘTYM WDRAŻANIEM PLANU.....	6
1.	Charakterystyka gminy.....	6
1.1.	<i>Położenie.....</i>	6
1.2.	<i>Powierzchnia.....</i>	7
1.3.	<i>Ludność.....</i>	8
2.	Powiązania funkcjonalno-przestrzenne z obszarem zewnętrznym....	8
2.1.	<i>Powiązania komunikacyjne.....</i>	8
2.2.	<i>Powiązania przyrodnicze.....</i>	8
2.3.	<i>Oddziaływanie sąsiednich ośrodków na gminę Odrzywół.....</i>	8
3.	Środowisko przyrodnicze.....	10
3.1.	<i>Rzeźba terenu.....</i>	10
3.2.	<i>Budowa geologiczna.....</i>	10
3.3.	<i>Surowce mineralne.....</i>	10
3.4.	<i>Wody podziemne.....</i>	10
3.5.	<i>Wody powierzchniowe.....</i>	10
3.6.	<i>Klimat.....</i>	11
3.7.	<i>Roślinność.....</i>	11
3.8.	<i>Lasy.....</i>	11
3.9.	<i>Zalesienia.....</i>	12
3.10.	<i>Obszary chronione.....</i>	12
3.11.	<i>Rezerваты.....</i>	12
3.12.	<i>Ochrona gatunkowa roślin.....</i>	14
3.13.	<i>Ochrona gatunkowa zwierząt.....</i>	15
3.14.	<i>Korytarze ekologiczne.....</i>	15
3.15.	<i>Obszary ekologicznego zasilania.....</i>	15
4.	Komunikacja i infrastruktura techniczna.....	16
4.1.	<i>Drogi.....</i>	16
4.2.	<i>Ujęcia wodne.....</i>	18
4.3.	<i>Sieć kanalizacyjna.....</i>	18
4.4.	<i>Sieć wodociągowa.....</i>	18
4.5.	<i>Sieć ciepłownicza.....</i>	19
4.6.	<i>Sieć gazowa.....</i>	19
4.7.	<i>Oczyszczalnia ścieków.....</i>	19
4.8.	<i>Gospodarka odpadami.....</i>	19
4.9.	<i>Elektroenergetyka.....</i>	20
4.10.	<i>Sieć telekomunikacyjna.....</i>	20
5.	Gospodarka.....	21
5.1.	<i>Charakterystyka podmiotów gospodarczych.....</i>	21
5.2.	<i>Charakterystyka zatrudnienia.....</i>	22
5.3.	<i>Otoczenie biznesu.....</i>	22
6.	Rolnictwo.....	22
7.	Społeczność lokalna.....	26
7.1.	<i>Charakterystyka.....</i>	26
7.2.	<i>Infrastruktura społeczna.....</i>	30
7.3.	<i>Jakość życia mieszkańców.....</i>	40
7.4.	<i>Obszary zdegradowane w sferze społeczno-gospodarczej w Gminie Odrzywół.....</i>	42
III.	ANALIZA SWOT.....	44
IV.	CELE ROZWOJU GMINY.....	47

V.	OPIS PROGRAMÓW I ZADAŃ INWESTYCYJNYCH REALIZOWANYCH W LATACH 2016-2022.....	49
VI.	OCZEKIWANE WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ PLANU ROZWOJU LOKALNEGO	54
VII.	PLAN FINANSOWY.....	55
VIII.	SYSTEM WDRAŻANIA PLANU ROZWOJU LOKALNEGO.....	60
XI.	SPOSOBY MONITOROWANIA, OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ.....	55
1.	System monitorowania Planu Rozwoju Lokalnego.....	60
2.	Sposoby oceny Planu Rozwoju Lokalnego.....	60
3.	Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi.....	61
4.	Informacja i promocja Planu Rozwoju Lokalnego.....	61

WSTĘP

1. Cel opracowania Planu Rozwoju Lokalnego

Plan Rozwoju Lokalnego jest kluczowym narzędziem wspierającym zarządzanie na poziomie samorządu. Określa on strategię społeczno-gospodarczą gminy, wskazuje cele i kierunki zaangażowania środków z funduszy strukturalnych, krajowych i własnych gminy. Plan Rozwoju Lokalnego określa nie tylko ogólne cele (jak ma to miejsce przy tworzeniu strategii), lecz konkretne zadania, terminy ich realizacji oraz sposoby finansowania. Poszerza to możliwości inwestycyjne, umożliwia koncentrację inwestycji, a tym samym zwiększa szybkość ich realizacji, jednocześnie zmniejszając koszty.

Potrzeba opracowania nowego Planu Rozwoju Lokalnego (poprzedni sporządzony był w 2007 roku) wynika z:

- ze zmian horyzontu czasowego (tracą aktualność zadania zrealizowane w latach 2007-2013 zawarte w Planie, a także przesuwa się realizacja niektórych zadań z tych lat na okres późniejszy),
- rozszerzenia struktury dokumentu,
- wprowadzenia dalszych, nowych zadań i projektów
- konieczności doprowadzenia do spójności z unijną zasadą programowania, to jest dostosowania Planu do siedmioletniego okresu programowania pomocy strukturalnej UE.

Jak każdy dokument planistyczny tak i niniejszy Plan Rozwoju Lokalnego analizuje i ocenia aktualną sytuację, identyfikuje problemy, diagnozuje potrzeby lokalnej społeczności, określa kierunki działań zmierzających do poprawy istniejącego stanu. Wskazuje wytypowane do realizacji w okresie planistycznym projekty i źródła ich finansowania. Prognozuje przepływy finansowe. Przewiduje sposoby wdrażania, monitorowania, oceny i zmiany Planu.

Dokument „Plan Rozwoju Lokalnego” jest wymaganym załącznikiem przy staraniu się o środki zewnętrzne z Europejskiego Funduszy Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Zgodnie z zapisami wytycznych odnoszących się do PRL, jego struktura obejmuje między innymi takie elementy jak:

- obszar i czas realizacji;
- aktualną analizę społeczno – gospodarczą obszaru objętego PRL,
- listę precyzyjnie określonych zadań zaplanowanych do realizacji w okresie wdrażania PRL;
- komplementarność wskazanych projektów z innymi działaniami i programami realizowanymi na terenie gminy, powiatu, województwa;
- plan finansowy PRL;
- charakterystyka wskaźników osiągnięć zamieszczonych w Planie celów;
- system monitorowania i wdrażania PRL.

Niniejszy Plan nawiązuje zarówno do dotychczasowego Planu Rozwoju Lokalnego, zaktualizowanej „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030r.”, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 (wersja z lutego 2015r.) a także Programów Operacyjnych, Strategii Rozwoju Powiatu Przysuskiego oraz Wieloletniego Planu Inwestycyjnego gminy Odrzywół.

2. Metodyka sporządzania Planu

Plan Rozwoju Lokalnego jest wynikiem prac przedstawicieli Urzędu Gminy Odrzywół, społeczności lokalnej reprezentowanej przez Radnych Gminy Odrzywół.

Przystępując do pracy wykorzystano materiały oraz informacje uzyskane z Urzędu Gminy – komórek organizacyjnych Gminy, Powiatowego Urzędu Pracy, GUS-u i innych jednostek organizacyjnych z terenu powiatu przysuskiego. Przeprowadzona została analiza materiałów źródłowych, w tym PRL z 2007 roku, inwentaryzacja i analiza dokumentów o znaczeniu strategicznym z poziomu: gminy, powiatu, regionu.

Materiały te stanowiły wytyczne do zdiagnozowanie stopnia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu w odniesieniu do możliwości wykorzystania potencjału gminy.

Plan Rozwoju Lokalnego ma charakter otwarty, a kolejność realizacji poszczególnych zadań będzie dostosowywany do zmieniających się warunków społeczno - gospodarczych i możliwości finansowych gminy.

Efekt końcowy: dokument Planu Rozwoju Lokalnego zgodny z wymogami, w wersji tradycyjnej oraz na płycie CD.

I. OBSZAR I CZAS REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Odrzywół obejmuje obszar Gminy Odrzywół i określa cele i zadania Gminy na lata 2016 –2022.

Dokument ten będzie służył jako punkt odniesienia dla działań o charakterze rozwojowym podejmowanych ze środków własnych Gminy Odrzywół oraz ze środków pozyskanych ze strony funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

II. AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO GOSPODARCZA NA OBSZARZE OBJĘTYM WDRAŻANIEM PLANU

1. Charakterystyka gminy

1.1 Położenie

Gmina Odrzywół położona jest w widłach rzek Drzewiczki i Pilicy, w północnej części powiatu przysuskiego i w południowo-zachodniej części województwa mazowieckiego. Siedziba gminy mieści się w Odrzywole w odległości 45 km na zachód od Radomia.

Gmina graniczy z:

- od południa z gminą Rusinów (także należąca do powiatu przysuskiego) i gminą Drzewica (powiat opoczyński, woj. łódzkie),
- od północy z gminą Nowe Miasto nad Pilicą (powiat grójecki),
- od wschodu z gminą Klwów (powiat przysuski)
- od zachodu z gminą Poświętne (powiat opoczyński, woj. łódzkie).

GMINA ODRZYWÓŁ NA TLE SUBREGIONU RADOMSKIEGO

W skład gminy wchodzi następujące miejscowości:

Ceteń	- sołectwo
Dąbrowa	- sołectwo
Kamienna Wola	- sołectwo
Las Kamiennowolski	- przysiółek w sołectwie Kamienna Wola
Kłonna	- sołectwo
Kolonia Kłonna	- wieś w sołectwie Kłonna
Janówek	- przysiółek w sołectwie Kłonna
Kolonia Ossa	- sołectwo
Wandzinów	- sołectwo
Dębowa Góra	- wieś w sołectwie Wandzinów
Lipiny	- sołectwo
Emilianów	- przysiółek w sołectwie Lipiny
Badulki	- przysiółek w sołectwie Lipiny
Łęgonice Małe	- sołectwo
Wielkopole	- przysiółek w sołectwie Łęgonice Małe
Myślakowice	- sołectwo
Myślakowice Kolonia	- sołectwo
Ossa	- sołectwo
Walerianów	- wieś w sołectwie Ossa
Różanna	- sołectwo
Stanisławów	- sołectwo
Wysokin	- sołectwo
Jelonek	- sołectwo

Organem wykonawczym gminy jest Wójt, a organem stanowiącym i kontrolnym Rada Gminy.

1.2. Powierzchnia

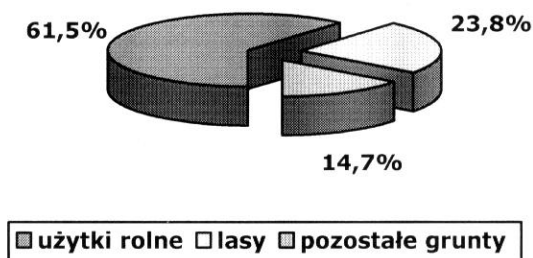
Gmina Odrzywół zajmuje powierzchnię ok. 9822 ha, z czego:

- użytki rolne – 6042 ha

w tym:

- grunty orne - 5028 ha
- lasy – 2354,5 ha
- pozostałe grunty – 1501 ha

Struktura użytkowania gruntów

1.3. Ludność

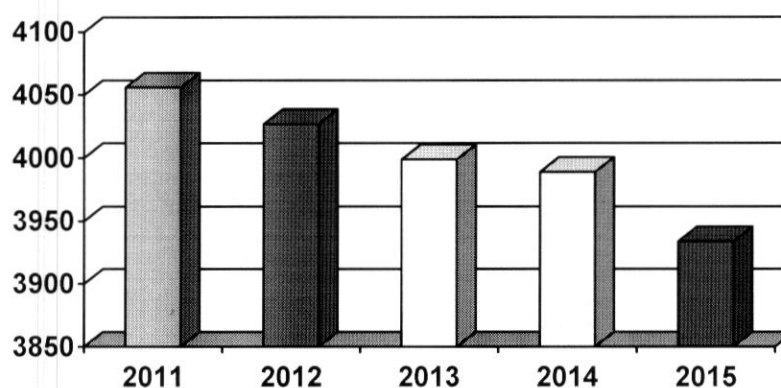
Liczba ludności w gminie na koniec 2006 roku wynosiła, 4334 z czego kobiety stanowiły 49 %.

Tabela nr 1.1. Liczba ludności w gminie Odrzywół w latach 2002-2006

Wyszczególnienie	Liczba ludności				
	Lata				
	2011	2012	2013	2014	2015
Odrzywół	4056	4027	3999	3989	3934

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS oraz Urzędu Gminy Odrzywół

Ludność gminy Odrzywół w latach 2011-2015

Gęstość zaludnienia przedstawia się następująco:

Tabela 1.2. Gęstość zaludnienia na 1 km² w Gminie Odrzywół

Gęstość zaludnienia na 1 km ² w Gminie Odrzywół					
Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Lb. osób	41	41	40	40	40

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS oraz Urzędu Gminy Odrzywół

2. Powiązania funkcjonalno – przestrzenne z obszarem zewnętrznym

2.1. Powiązania komunikacyjne

W aspekcie komunikacyjnym największe znaczenie dla gminy Odrzywół ma droga krajowa nr 48 (Łódź – Tomaszów Mazowiecki – Radom) – 12 km w gminie Odrzywół oraz droga wojewódzka nr 728 (Końskie – Warszawa) – 8,3 km w gminie Odrzywół.

Ponadto gminę wewnątrz jak i z sąsiednimi gminami, powiatami i województwami łączy sieć dróg powiatowych i gminnych, stanowiąc dopełnienie całości układu komunikacyjnego.

2.2. Powiązania przyrodnicze

Powiązania zewnętrzne przyrodnicze gminy Odrzywół wynikają głównie z zaliczenia całego jej terenu do Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny rzeki Pilicy i Drzewiczki.

50 % obszaru gminy leży na obszarach chronionych NATURA 2000.

Gmina wykazuje powiązania zewnętrzne z innymi terenami głównie w kontekście: zwartych kompleksów leśnych, systemu zlewniowych wód powierzchniowych (rzeka Pilica i Drzewiczka), zbiorników wód podziemnych

(część gminy znajduje się w zasięgu Głównego Zbiornika Wód Podziemnych „Szydłowiec – Goszczewice) oraz wielkoobszarowych kompleksów leśnych.

2.3. Oddziaływanie sąsiednich ośrodków na gminę Odrzywół

Analizując oddziaływanie sąsiednich gmin na Odrzywół należy ustalić przede wszystkim, jakie skutki rodzi takie sąsiedztwo. Skutki mogą być dwojakiego rodzaju: te, które przyczyniają się do rozwoju i poprawy sytuacji mieszkańców oraz takie, które działają wręcz odwrotnie przyczyniając się do pogorszenia sytuacji społeczno – gospodarczej danego obszaru.

Na gminę Odrzywół mogą oddziaływać następujące ośrodki:

Przysucha – stolica powiatu w skład, którego wchodzi Odrzywół. Z racji swojej funkcji jest centralnym ośrodkiem, w którym załatwiane są sprawy z zakresu administracji, opieki medycznej czy edukacji. Niestety powiat nie stanowi alternatywnego zaplecza do walki z bezrobociem.

Opoczno – oddziaływanie Opoczna z upływem czasu maleje. Wynika to głównie z faktu, iż Opoczno i Odrzywół nie należą już do jednego województwa a zatem ich wzajemne powiązania tracą systematycznie na znaczeniu. Czynnikiem wiążącymi jeszcze w niewielkim stopniu oba te ośrodki jest bliskie położenie oraz dogodne połączenie komunikacyjne. Sprawia to, że Opoczno stanowi ośrodek usługowy dla Odrzywołu.

Radom jako jeden z głównych na Mazowszu ośrodek administracyjny, akademicki i usługowy wywiera duży wpływ na gminę Odrzywół. Opcja wypoczynku weekendowego czy rekreacji nawet w oddalonych ośrodkach stanowi dla mieszkańców Radomia alternatywę dla braku takich możliwości w mieście. Poza tym Odrzywół z uwagi na dysponowanie tanimi gruntami, czystym środowiskiem oraz przyjazną administracją – jest miejscem w sam raz na rozwój działalności dla tych inwestorów, dla których Radom jest za drogi.

Łódź – dla mieszkańców Odrzywołu Łódź to przede wszystkim ośrodek usługowo – handlowy i edukacyjny. Podobnie jednak jak i Przysucha – Łódź nie stanowi alternatywy dla rozwiązania problemu bezrobocia.

Warszawa – oddziaływanie Warszawy w kontekście aktywizacji gospodarczej praktycznie nie obejmuje swoim zasięgiem Odrzywołu. Gmina położona jest peryferyjnie w stosunku do metropolii warszawskiej podlega postępującej marginalizacji wynikającej z niskiej konkurencyjności. Przegrywa ona pod względem atrakcyjności dla lokalizacji działalności gospodarczej, dostępności usług publicznych i komercyjnych oraz nasycenia infrastrukturą otoczenia biznesu. Jako najchłonniejszy rynek pracy w kraju, Warszawa stwarza warunki dla stałego odpływu najlepiej wykształconej i najaktywniejszej części populacji z obszarów peryferyjnych. Mimo wszystko względna bliskość Warszawy pozwala jednak mówić także o korzyściach. Stolica stanowi w sposób naturalny główne centrum obsługi gospodarki rynkowej (banki, siedziby urzędów centralnych, agencji itp.), a także ważne centrum logistyczne. Dostępność Warszawy jako najważniejszego w kraju ośrodka akademickiego, gwarantującego odpowiedni poziom i profil przygotowania zawodowego zasobów ludzkich, także może zostać uznana jako atut. Pewne znaczenie może mieć także pośrednictwo Warszawy w transferze innowacji i technologii (dotyczy to głównie importu technologii, dokonywanego za pośrednictwem zlokalizowanych w Warszawie przedstawicielstw firm zagranicznych). Stolica generuje także duże zapotrzebowanie na funkcje rekreacji i wypoczynku (budownictwo lotniskowe, wypoczynek weekendowy), co stymuluje ich rozwój nawet w dość odległych rejonach województwa. Emerytowani mieszkańcy aglomeracji warszawskiej, (choć nie tylko tej) mogą być także zainteresowani wyborem obszaru

o zbliżonej do gminy Odrzywół charakterystyce na miejsce stałego zamieszkania, po zakończeniu aktywności zawodowej.

3. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

3.1 Rzeźba terenu

Gmina Odrzywół pod względem fizjograficznym zaliczana jest do Nizin Środkowopolskich, mezoregion to Dolina Białobrzaska, Równina Radomska, Równina Kozińska.

3.2. Budowa geologiczna

Powierzchnię znacznej części gminy pokrywają utwory czwartorzędowe zalegające bezpośrednio na utworach mezozoicznych. Im bardziej na północ, tym głębiej zalegają utwory jurajskie schodząc nawet do kilkudziesięciu metrów poniżej powierzchni terenu w dolinie rzeki Pilicy. W rejonie tarasu zalewowego Pilicy, miejscowo odsłaniają się wapienie, koło Odrzywółu w skarpie Pilicy ukazują się iłolupki.

W dolinach Pilicy i Drzewiczki występują piaski rzeczne tarasów akumulacyjnych o zróżnicowanej miąższości dochodzącej nawet do kilku metrów. W wielu miejscach na piaskach rzecznych lub wodnolodowcowych zalegają piaski eoliczne budujące pola piasków przewianych i wydmy.

3.3. Surowce mineralne

Teren gminy Odrzywół jest bogaty w złoża piasku, żwiru oraz kamienia wykorzystywanego do utwardzania dróg. Wielkość złóż piasku jest raczej trudna do określenia, ponieważ występują one praktycznie na całym obszarze gminy. Jednym ze zdiagnozowanych i zmierzonych złóż jest złożo „Kłonna” o zasobach ok. 3200 tys. ton a powierzchni 9,6 ha. To złożo jest położone na Obszarze Krajobrazu Chronionego i jest nieeksploatowane.

Złoża żwiru i kamienia występują w okolicach miejscowości: Dębowa Góra, Dąbrowa, Stanisławów oraz Różanna.

Na terenie Sołectwa Stanisławów są zlokalizowane 2 kopalnie żwiru i piasku: Stanisławów I i Stanisławów II

3.4. Wody podziemne

Część gminy znajduje się w zasięgu Głównego Zbiornika Wód Podziemnych „Szydłowiec-Goszczewice”, który jest zasadniczym poziomem wodonośnym wieku dolnojurajskiego i środkowojurajskiego mającym znaczenie użytkowe.

Wody podziemne związane ze skałami wieku trzeciorzędowego związane są z piaskami stanowiącymi przewarstwienia iłów i mułków. Występują na głębokości 30-90 m, wydajność poziomu waha się od 10 do 40 m³/h. Znaczenie użytkowe poziomu jest niewielkie.

3.5. Wody powierzchniowe

Gmina Odrzywół położona jest w widłach rzek Drzewiczki oraz Pilicy. Ta ostatnia stanowi granicę na kilkumetrowym odcinku z gminą Nowe Miasto nad Pilicą.

Przez gminę przepływa rzeka Drzewiczka oraz dwie mniejsze rzeczki: Korczanka i Kiełcznica.

Na terenie gminy zlokalizowane są dwa zbiorniki retencyjne. Pierwszy o powierzchni lustra 3,5 ha stanowiący zlewnie rzeki Kiełcznicy znajduje się w Łęgonicach Małych.

Drugi zbiornik retencyjny umiejscowiony jest w Odrzywole. Jego lustro wody ma powierzchnię 5,5 ha. Stanowi on nie tylko zlewnie rzeki Drzewiczki ale również pełni funkcje rekreacyjną.

Tabela nr 2. Zbiorniki przeciwpożarowe w gminie Odrzywół

Miejscowość	Powierzchnia lustro wody w ha
Kamienna Wola	0,46
Wysokin	0,15
Różanna	0,12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Odrzywół

3.6. Klimat

Obszar gminy Odrzywół leży w strefie przejściowej pomiędzy nizinami a pasem wyżyn.

- średnia roczna opadu atmosferycznego wynosi 500-650 mm.
- orientacyjna ilość dni w roku z przymrozkami wynosi – 100-118, dni mroźnych 30-50.
- średnie roczne temperatury wahają się od + 7,5° do + 8,5°
- okres wegetacyjny trwa 210 do 217 dni w roku.

Wpływ na warunki klimatyczne – szczególnie wilgotnościowe i termiczne w znacznej mierze wywiera rozległa dolina Pilicy.

Przeważająca część terenu posiada korzystne warunki klimatyczne dla rozwoju osadnictwa i rolnictwa. W sąsiedztwie lasów panują dogodne warunki klimatyczne sprzyjające rozwojowi funkcji rekreacyjnej, w tym budownictwa wypoczynkowego.

3.7. Roślinność

Obfitość i bogactwo roślinności wynika oczywiście z położenia gminy, która w całości zaliczana jest do Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Pilicy i Drzewiczki. Piękno doliny Pilicy można podziwiać dzięki licznym punktom widokowym, z których roztacza się wspaniała panorama na rozległą trasę zalewową rzeki. Występują tutaj fragmenty rzadko spotykanych zbiorowisk leśnych (olsy i łągi). Północny brzeg porastają zbiorowiska roślinności kserotermicznej z licznymi rzadkimi gatunkami. Południowy brzeg to przede wszystkim bogate kompleksy leśne będące pozostałością po puszczech Pilickiej oraz Stromieckiej.

Łąki zajmują 6,6% powierzchni gminy Odrzywół. Większe fragmenty łąk zmeliorowanych występują w rejonie Kolonii Myślakowice, na wschód od Wielkopola oraz na zachód od Różannej.

Terenami wyróżniającymi się pod względem botanicznym są lasy w dolinie Drzewiczki na zachód od wsi Brzeski, „Moczary Osica” oraz fragmenty łąk koło Wielkopola. Bogatą faunę łągową i liczne stanowiska grążela stwierdzono w starorzeczu koło Łęgonic Małych.

3.8. Lasy

Lasy zajmują powierzchnię 2200 ha, co stanowi 22,40% powierzchni gminy Odrzywół. Dominują lasy młode, których wiek nie przekracza 40 lat. Pod względem prawa własności przeważają lasy będące własnością prywatną.

Najobszerniejsze kompleksy leśne znajdują się w północnej części gminy stanowiąc przedłużenie lasów spalskich, czyli pozostałości po Puszczy Pilickiej. Wśród drzew prym wiedzie sosna – 80%.

Odrzywolskie lasy to przede wszystkim bogactwo, które korzystnie wpływa na lokalny klimat, jakość gleb jak również równowagę biologiczną. Najczęściej spotykane są bory suche oraz świeże.

3.9. Zalesienia

W gminie udział gleb klasy VI i VI, które kwalifikują się jedynie pod zalesienie wynosi ponad 50%.

Planuje się zalesienia na powierzchni 8 ha.

Z czego:

- 3 ha planowane do zalesienia w 2016 roku
- 5 ha planowane do zalesienia w 2017 roku.

3.10. Obszary chronione

Na terenie miejscowości Kolonia Ossa występuje sosna pospolita kwalifikowana jako pomnik przyrody. Wiek drzewa szacuje się na 350 lat, jej obwód wynosi 360cm.

3.11. Rezerваты

Wysokie walory naturalne gminy zostały potwierdzone objęciem całego terenu Obszarem Chronionego Krajobrazu Dolina Pilicy i Drzewiczki. Występują tu wyróżniające się krajobrazowo tereny o zróżnicowanych ekosystemach stwarzające zarazem możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem.

Koncepcja Krajowej Sieci Ekologicznej EKONET- POLSKA (LIRO 1995) zalicza dolinę Dolnej Pilicy do obszarów o znaczeniu węzłowym „Obszar Puszczy Pilickiej” jako dolinę nieuregulowanej rzeki z licznymi starorzeczami i półnaturalnymi łąkami, zakrzewieniami i resztkami lasów łągowych. Natomiast w ramach ostoi przyrody CORINE obszar ten bez końcowego odcinka poniżej Warki został zaliczony do ostoi przyrody o znaczeniu międzynarodowym. Wyrazem powyższego jest wpisanie części obszaru Parku Krajobrazowego Doliny Pilicy części doliny na terenie województwa łódzkiego po miejscowości Inowłódź w tym obszar 2918 ha znajdujący się na terenie gminy Odrzywół – do **Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 jako Obszar Specjalnej Ochrony (OSO):**

Rezerwat „Przerwa”

Rezerwat w północnej części gminy ma obejmować swym zasięgiem fragment korytarza rzeki wraz z wyspą. Wokół rezerwatu zaprojektowano otulinę obejmującą fragment starorzecza i przyległych łąk. Cały teren projektowanego rezerwatu znalazł się w granicach dwóch obszarów chronionych – OChK Doliny Pilicy i Drzewiczki oraz Spalskiego Parku Krajobrazowego. Celem utworzenia

rezerwatu jest zachowanie i ochrona stanowisk rzadkich gatunków ptaków. Do najcenniejszych gatunków lęgowych należą:

- rybitwy białoczelne
- siweczka obrożna
- rybitwa zwyczajna
- siweczka rzeczna.

Spośród roślin naczyniowych na terenie rezerwatu i jego otulinie stwierdzono:

- niezapominajkę błotną
- krwiściąg mniejszy
- pszoniak drobnokwiatowy
- zawciąg pospolity

Rezerwat ptactwa wodnego „Przerwa”

Niekorzystnym zjawiskiem zachodzącym na tym terenie jest zarastanie piaszczystych plaż roślinnością zieloną i podrostem wierzbowym, a także obniżenie się poziomu wód gruntowych w Dolinie Pilicy i brak wiosennych zalewów.

Projektowany zespół przyrodniczo – krajobrazowy „Dolina Drzewiczki”

Projektowany zespół ma objąć swym zasięgiem dolinę, Drzewiczki, której przeciętna szerokość wynosi 1000m. Do doliny prawie na całej długości przylegają lasy. Wyżej wzniesione miejsca porastają bory sosnowe a niżej rosną lasy sosnowe. Na znacznych powierzchniach występują zbiorowiska roślinne typowe dla łąk zalewowych. Dolinę charakteryzuje mozaika turzycowisk, trzcinowisk i kępiastych wierzb. Stosunki wodne w gminie stabilizuje jaz piętrzący obok zalewu w Odrzywole oraz jaz w miejscowości Borowiec w gminie Nowe Miasto nad Pilicą. Liczne wąskie starorzecza są pozostałością silnie meandrującego koryta rzeki. W miejscach mniej wilgotnych występują takie rośliny chronione jak storczyki widłaki czy bagno zwyczajne.

Projektowany użytek ekologiczny „Moczary Osica”

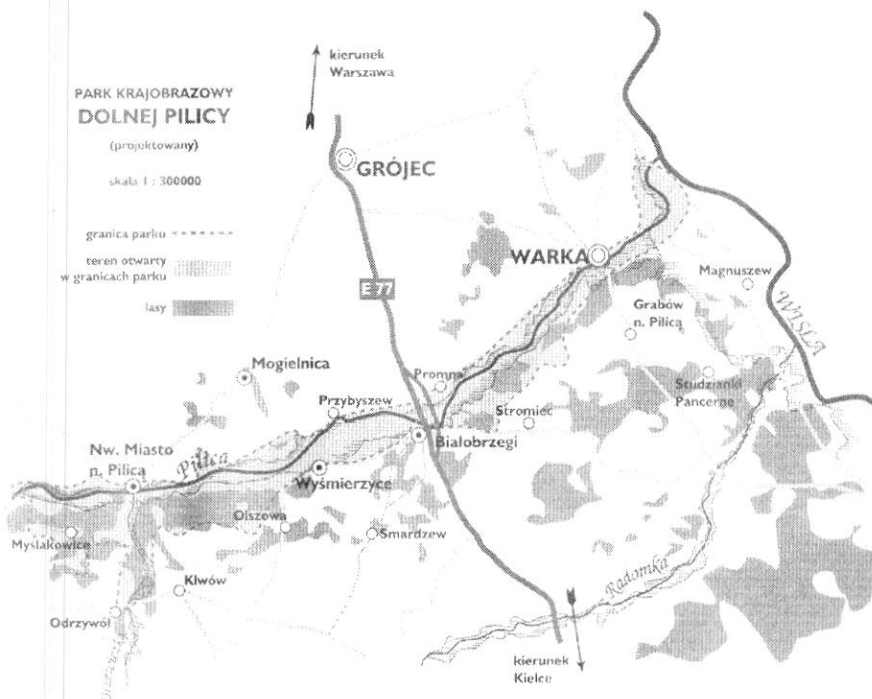
Miejsce planowane jako Moczary Osica to zarastające brzozą, olszą czarną oraz wierzba torfowisko niskie w dolinie rzeki Drzewiczki. W miejscach odsłoniętych występują rośliny charakterystyczne dla torfowisk, czyli; żurawina błotna, borówka bagienna, bagno zwyczajne, torfowiec. Torfowisko wyróżnia się bogactwem awifauny lęgowej reprezentowanej przez 60 gatunków charakterystycznych dla lasów lęgowych dolin rzecznych.

Projektowane stanowisko dokumentacyjne „Dąbrowa”

Stanowisko to obejmuje nieczynne wiejskie wyrobisko pospółki znajdujące się na północnym – zachodzie gminy. Ściany wyrobiska ukazują interesujące pod względem geologicznym odsłonięcie chalcedonitów. Chalcedonit nie tworzy skały monolitycznej, ale występuje w formie cienkich ławic i rumoszu.

Park Krajobrazowy Dolnej Pilicy – projektowany

Projektowany Park Krajobrazowy Dolnej Pilicy ma zająć ok. 47% istniejącego Obszaru Krajobrazu Chronionego. Obszar projektowanego parku wyróżnia się bogactwem i zróżnicowaniem przyrodniczym. Zlokalizowano tu 600 gatunków roślin naczyniowych występujących w 70 zespołach roślinnych, z czego 27 z nich podlega ochronie ścisłej, a 15 częściowej. Spotkać tu można rośliny zaliczane do zagrożonych wyginięciem jak np. wiśnia karłowata, storczyk krwisty czy kruszczyka błotnego. Na terenie projektowanego parku wykształciły się liczne mozaiki siedlisk, z czego 22 podlega prawnej ochronie.

Bardzo bogata jest występująca tu fauna, do której zalicza się 212 gatunków ptaków, z czego 150 to ptaki gniazdujące. Podobnie jak w przypadku flory występują tu gatunki zagrożone wyginięciem:

- umieszczone w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt – 11 gatunków
- zgodnie z kryteriami dyrektywy UE – 100 gatunków

W przypadku środowiska wodnego, stwierdzono tu występowanie 32 gatunków ryb w tym gatunki zagrożone wymarciem tj.: piekielnica, różanka, koza złotawa, piskorz oraz 4 gatunki minogów.

Równie bogata są walory kulturowe zlokalizowane na terenie projektowanego parku. Liczne zespoły dworsko – pałacowe znajdujące się na obrzeżach parku, często z interesującym starodrzewiem wyróżniają ten odcinek Pilicy w krajobrazie kulturowym Niziny Mazowieckiej.

Utworzenie Parku Krajobrazowego Dolnej Pilicy umożliwi wzmocnienie roli walorów przyrodniczych w promowaniu i kreowaniu ekorozwoju Nadpilicza. Z pewnością będzie miał ogromny wpływ na rozwój różnych form turystyki oraz rolnictwa ekologicznego również dla gminy Odrzywół.

3.12. Ochrona gatunkowa roślin

Pod ochroną całkowitą są:

- widłak (*Lycopodium*)
- grążel żółty (*Nuphar luteum*)
- storczyk (*Dactylorhiza*).

Pod ochroną częściową są:

- bagno zwyczajne (*Ledum palustre*)
- konwalia majowa (*Convallaria maialis*)
- kacanki piaskowe (*Helichrysum arenarium*)

3.13. Ochrona gatunkowa zwierząt

Na terenie gminy Odrzywół stwierdzono występowanie, co najmniej 28 gatunków ssaków, z czego 11 gatunków objętych jest ochroną prawną. Spośród ptaków 132 gatunki ze 141 stwierdzonych na terenie gminy – jest objęte ochroną. W Polskiej Czerwonej Księdze umieszczone zostały trzy gatunki: Z chronionych gadów na terenie gminy występuje tylko jaszczurka zwinka.

Rybitwa białoczelna

3.14. Korytarze ekologiczne

Korytarz ekologiczny to ciąg miejsc zajętych przez siedliska mniej zmienione przez ludzką gospodarkę, wystarczająco zasobne w różnorodne gatunki, które zapewniają warunki do bezpiecznego rozprzestrzeniania się osobników. Korytarze ekologiczne zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju powinny być chronione przed zabudową. Przez teren gminy biegną dwa korytarze ekologiczne o znaczeniu ponadregionalnym, są one związane z dolinami rzecznyymi rzek Pilicy i Drzewiczki.

3.15. Obszary ekologicznego zasilania

Fizjocenozy grupujące główne ekosystemy sztuczne (agroekosystemy) są bardzo wrażliwe na niekorzystne wpływy czynników biotycznych i abiotycznych, ponieważ niewielka jest zdolność takich układów do reakcji homeostatycznych. Bardzo ważne jest, zatem nasycenie krajobrazu rolniczego obszarami o wysokich walorach ekologicznych, ponieważ stabilizują one sytuację na terenach przyległych.

Na terenie gminy, Odrzywół obszarami ekologicznego zasilania są niewątpliwie dolina Pilicy i Drzewiczki, ze względu na ich naturalny charakter. Szczególnie cenne, charakteryzujące się dużą bioróżnorodnością obszary doliny rzeki Drzewiczki, planuje się objąć powierzchniowymi formami ochrony w postaci użytku ekologicznego i zespołu przyrodniczo – krajobrazowego.

Bardzo ważną rolę w stabilizacji stosunków ekologicznych pełnią również ekosystemy leśne, które są odporne na niekorzystne oddziaływania zewnętrzne, a jednocześnie same oddziałują pozytywnie na otoczenie. Na obszarach typowo rolniczych łagodzą ekstrema agroklimatu, zwiększając przez to plonowanie uprawianych roślin. Pełnią również wiele innych funkcji ekologicznych.

4. KOMUNIKACJA I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

4.1. Drogi

Układ dróg przebiegających przez obszar gminy Odrzywół przedstawia się następująco:

Drogi krajowe

Droga krajowa nr 48 - prowadząca od międzynarodowej trasy E67 (polska numeracja: DK8) z Tomaszowa Mazowieckiego w kierunku wschodniej granicy Polski, do której jednak nie dobiega. Przebiega przez województwa: łódzkie, mazowieckie, lubelskie i biegnie równolegle do DK12. Jest ważnym połączeniem dla południowego Mazowsza oraz zachodniej Lubelszczyzny, ponieważ łączy (za pośrednictwem innych dróg) Łódź z Lublinem bez przejazdu przez Radom lub Warszawę, co przyspiesza znacznie przebieg trasy. Na obszarze gminy Odrzywół przebiega ona na długości 12km.

Drogi wojewódzkie

Droga wojewódzka nr 728 (DW728) – droga wojewódzka w województwie mazowieckim, łódzkim i w świętokrzyskim o długości 158 km łącząca Grójec z DK7 w Jędrzejowie. Droga przebiega przez powiaty: grójecki, opoczyński przysuski, konecki, kielecki i jędrzejowski. W gminie Odrzywół biegnie na długości 9 km.

Tabela nr 3. Wykaz dróg powiatowych

Droga nr	Nazwa drogi	Długość w km
3314W	Odrzywół-Kadź-Łojków	3,2
3319W	Pomyków-Kłonna	1,6
3323W	Stanisławów-Ossa-Drzewica	4,9
3324W	Różanna-Stanisławów-Wysokin	12,3
1689W	granica woj. Łódzkiego(Myślakowice)-Różanna-Wysokin	11,8

Drogi gminne

Zestawienie dróg gminnych przedstawia poniższa tabela:

Tabela nr 4. Wykaz dróg gminnych

Nowy numer drogi	Stary numer drogi	Lokalizacja drogi, nazwa drogi/miasto	Odcinek ulicy
330401W	51p	Ossa-Kolonia Ossa-Wandzinów-Lipiny-Badulki	7,400
330402W	53p	Kłonna-Kamienna Wola-Las	4,700
330403W	56p	Maślakowice-Kolonia-Domaniewice	0,700
330404W	57p	Radzice-Walerianów-Ossa	1,750
330405W	59p	Domaszno-Kłonna-Janówek	5,900
330406W	63p	Dąbrowa-Różnanna-Łęgonice Małe-gr. gminy Nowe Miasto n/P	7,750
330407W	82p	Nieznamięrowice-Jelonek-Nowy Świat-Odrzywół-Janówek	3,400
330408W		Odrzywół ul. Wspólna	0,500
330409W		Odrzywół ul. Polna	0,700
330410W		Odrzywół ul. Praga	0,800
330411W		Odrzywół ul. Ogrodowa	0,250
330412W		Odrzywół ul. Łąkowa	0,900
330413W		Odrzywół ul. Kościelna	0,150
330414W		Wysokin ul. Ogrodowa	0,800
330415W		Wysokin ul. Brzeska	0,500
330416W		Wysokin ul. Wesoła	1,000
330417W		Wysokin ul. Polna	0,300
330418W		Wysokin ul. Źródłana	0,200

330419W		Ceteń	1,200
330420W	3438020	Drażno-Górki (Drażno) (dz. ew. w miejscowości Jelonek nr 97)	2,050
330421W	3438001	Nieznamierowice-gr. gminy-Jelonek (dz. ew. w miejscowości Jelonek nr 74)	2,400
330422W	83p	Od działki nr 97 do dr. powiatowej (do dz. nr 202) (dz. ew. w miejscowości Jelonek nr 203)	0,240
330423W	84p	Od dz. nr 202 do dz. nr 154 (dz. ew. w miejscowości Jelonek nr 180)	0,150
330424W	85p	Od dz. nr 180 do dz. nr 70 (dz. ew. w miejscowości Jelonek nr 154)	0,750
330425W	86p	Od dz. nr 74 do dz. nr 54 (dz. ew. w miejscowości Jelonek nr 73)	0,100
330426W	87p	Od dz. nr 73 do rzeki (dz. ew. w miejscowości Jelonek nr 54)	0,250
330427W	88p	Od dz. nr 97 do granicy z gruntami wsi Drażno (dz. ew. w miejscowości Jelonek nr 477)	0,850
330428W	89p	Od dz. nr 74 do dz. nr 20 (dz. ew. w miejscowości Jelonek nr 56)	0,100
330429W	90p	Od dz. nr 54 do rzeki (dz. ew. w miejscowości Jelonek nr 20)	1,400
330430W	91p	Między działką nr 83 i nr 85 (dz. ew. w miejscowości Jelonek nr 84)	0,130
330431W	92p	Między działką nr 66 i nr 68 (dz. ew. w miejscowości Jelonek nr 67)	0,100

Źródło: Dane uzyskane z Mazowieckiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Warszawie

Łączna długość dróg powiatowych wynosi 34 km, w tym 30 km utwardzonych. Długość dróg gminnych wynosi ponad 61 km – w tym 55 km o nawierzchni utwardzonej. Przewiduje się, że w 2018 roku 100% dróg gminnych będzie miało nawierzchnie utwardzoną. Dodatkowo planuje się budowę dróg rowerowych i ścieżek rowerowych o długości 16 km.

Ruch tranzytowy przebiega przede wszystkim na trasie Radom - Tomaszów Mazowiecki oraz Grójec - Końskie.

Komunikacja publiczna

W ramach środków komunikacji publicznej mieszkańcy gminy mogą korzystać z autobusów PKS, które niestety nie docierają do wszystkich gminnych miejscowości. Komunikacja publiczna nie obsługuje następujących miejscowości: Wandzinów, Stanisławów, Różanna, Dąbrowa, Myślakowice, Myślakowice-Kolonia, Łęgonice Małe, Jelonek, Janówek, Dębowa Góra, Kolonia Kłonna, Walerianów. Alternatywą dla mieszkańców tych miejscowości jest transport prowadzony przez PKS Tomaszów Mazowiecki w ramach dowozu dzieci do szkół.

Mosty

Na terenie gminy znajduje się sześć mostów:

Odrzywół – 3 mosty

Wysokin – 2

Łęgonice Małe – 1

4.2. Ujęcia wodne

Na terenie gminy znajduje się 9 ujęć wodnych, które w pełni pokrywają zapotrzebowania miejscowej ludności. Głównym sposobem uzdatniania tych ujęć jest stosowanie napowietrzania wody oraz dezynfekcja podchlorynem sodu.

Tabela nr 5. Wykaz ujęć wodnych znajdujących się na obszarze gminy Odrzywół

Miejscowość	Liczba ujęć wody
Odrzywół	1
Kolonia Ossa	2
Lipiny	1
Kłonna	2
Dąbrowa	1
Lipiny	1
Łęgonice	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Odrzywół

4.3. Sieć kanalizacyjna

Sieć kanalizacyjna to jeden z bardzo ważnych elementów infrastruktury, dający mieszkańcom odpowiedni komfort życia jednocześnie niwelujący znaczne obciążenia dla środowiska.

W ciągu ostatnich kilku lat sieć kanalizacyjna w gminie została znacznie rozbudowana. W 2006 roku łączna długość sieci wynosiła 13,6 km – korzystało z niej 910 mieszkańców, podczas gdy obecnie jej długość wynosi 22,5 km, a użytkowników jest 1827. Pokazuje to jak bardzo gmina poprawiła stan tej infrastruktury podwajając jej stan na przełomie blisko dziesięciu lat.

Wyszczególniając:

- sieć kanalizacji sanitarnej) – 22,5 km,
w tym sieci grawitacyjnej 19,5 km , tłocznej 3 km
- podłączenia do sieci kanalizacyjnej budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – 466 budynków.

Stopień skanalizowania Gminy wynosi ok. 46%.

4.4. Sieć wodociągowa

Znacznie lepiej przedstawia się sytuacja w przypadku sieci zaopatrującej mieszkańców w wodę. W gminie Odrzywół sieć wodociągowa ma łącznie długość 70 km.

Na co składa się:

- czynna sieć rozdzielcza (bez przyłączy) – 75,9 km
- podłączenia do sieci wodociągowej budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – 1268 szt.

Szacuje się, że bez dostępu do bieżącej wody pozostaje od 10-20 osób, ale wyłącznie z powodu braku zadeklarowania podłączenia się do sieci, gdyż stopień zwodociągowania Gminy wynosi ok. 100%.

4.5. Sieć ciepłownicza

Na obszarze gminy Odrzywół brak jest sieci centralnej. Każdy budynek czy zakład produkcyjny posiada swoje źródło ciepła. Brak większych lokalnych kotłowni jest powodem tego, że sytuacja ciepłownicza jest dość trudna i pochłania znaczne kwoty budżetu gminy.

Na terenie gminy funkcjonuje szereg małych kotłowni lokalnych. Do ważniejszych zaliczyć można:

Odrzywół	- szkoła podstawowa
Kolonia Ossa	- Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy
Myślakowice	- szkoła podstawowa
Lipiny Sportowego	- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych i Mistrzostwa
Odrzywół	- Urząd Gminy
Odrzywół	- Przedszkole Samorządowe
Odrzywół	- Ośrodek Zdrowia
Odrzywół	- Dom Nauczyciela
Odrzywół	- Bank Spółdzielczy
Odrzywół	- Zakład Drzewny

Głównym opałem stosowanym w tych kotłowniach jest węgiel oraz olej opałowy.

Na rok 2016 planuje się rozpoczęcie budowy zbiorczej kotłowni dla Urzędu Gminy, Publicznej Szkoły Podstawowej i Publicznego Gimnazjum w Odrzywole. Jest to inwestycja typowo pro-ekologiczna – jako opał stosowane będzie biopaliwo – pelet-zrębki.

4.6. Sieć gazowa

Na terenie gminy nie istnieje sieć zaopatrująca mieszkańców w gaz. Rozpoczęcie jej budowy ujęte jest w planach zadań na lata 2018-2021.

4.7. Oczyszczalnia ścieków

Na terenie gminy znajduje się jedna oczyszczalnia ścieków. Jest ona umiejscowiona w Odrzywole. Jest to automatyczny reaktor biologiczny typu ARBF. F-150. Ścieki surowe na teren oczyszczalni dopływają grawitacyjnie oraz są dowożone taborem asenizacyjnym. Do pompowni trafiają także odcieki z wysypiska odpadów stałych. Odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest rzeka Drzewiczka.

Docelowe obciążenie oczyszczalni wynosi 225 m³/d.

Z uwagi na przeprowadzoną gruntowną modernizację przeprowadzoną przez gminę w 2010 roku stan techniczny oczyszczalni ścieków ocenia się na stan dobry.

4.8. Gospodarka odpadami

Gmina dysponuje składowiskiem położonym w odległości około 2,5 km od Odrzywołu. Łączna powierzchnia składowiska wynosi 9 595 km², z czego obwałowania zajmują powierzchnię 3 245 km². Od 2013 roku Gmina nie składowuje tam odpadów. Zgodnie z założeniami Planu Gospodarki Odpadami Województwa Mazowieckiego na lata 2012-2017, Gmina Odrzywół wchodzi w skład radomskiego regionu gospodarki komunalnej, dla którego to regionu instalacją, która spełnia warunki instalacji regionalnej do przetwarzania odpadów komunalnych jest: Instalacja MBP „RADKOM” Sp. z o.o. w Radomiu. Z uwagi na powyższe od lipca 2013r. do tej właśnie instalacji trafiają odebrane od właścicieli nieruchomości z terenu Gminy Odrzywół zmieszane odpady komunalne, odpady zielone oraz pozostałości z sortowania odpadów.

Tabela 5a: Odpady wytworzone na przełomie lat 2011 – 2015.

Lp.	Nazwa	Odpady wytworzone w ciągu roku					I poł. 2015	łącznie
		2011	2012	2013	2014			
1.	Poddane odzyskowi	102,00	64,40	52,60	73,40	26,60	319,00	
2.	Unieszkodliwione razem	11,24	7,30	0,70	0,90	0,83	20,97	
3.	Składowane na składowiskach	185,00	265,70	170,30	131,60	78,18	830,78	
Ogółem		298,24	337,40	223,60	205,90	105,61		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Odrzywół

4.9. Elektroenergetyka

Na terenie gminy znajduje się 39 stacji transformatorowych.

Tabela nr 6. Wykaz stacji transformatorowych

Odrzywół	9
Kamienna Wola	2
Kłonna	3
Wysokin	3
Myślakowice i Kolonia Myślakowice	4
Ossa i Kolonia Ossa	5
Stanisławów	2
Dąbrowa	1
Różanna	1
Łęgonice Małe	2
Wielkopole	1
Emilianów	1
Lipiny	1
Wandzinów	2
Janówek	1
Walerianów	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Odrzywół

Na terenie gminy znajdują się dwie linie przesyłowe średniego napięcia:

1. linia energetyczna 110 kV - Radzice-Drzewica-Odrzywół. Zasila ona: Odrzywół, Ossę, Ossę Kolonię, Różannę, Dąbrowę, Łęgonice, Myślakowice.
2. linia energetyczna 110 KW Drzewca-Domaszno-Odrzywół. Zasila ona: Kłonnę, Odrzywół, Wysokin, Ceteń, Kamienną Wolę.

Długość linii zasilających wynosi 71,6 km.

4.10. Sieć telekomunikacyjna

Telefoniczną obsługę mieszkańców gminy Odrzywół zapewniają dwie centrale. Jedna z nich znajduje się w budynku Urzędu Gminy – obsługuje 600 abonentów. 100 abonentów zamieszkujących miejscowości: Łęgonice Małe, Kolonia Myślakowice, Myślakowice, Dąbrowa, Różanna – korzysta z centrali znajdującej się w Nowym Mieście nad Pilicą.

Obecnie zapotrzebowanie na telefonię stacjonarną sukcesywnie maleje, ponieważ wypiera ją, popularna sieć komórkowa – tańsza w eksploatacji oraz łatwiejsza w dostępie.

5. GOSPODARKA

5.1. Charakterystyka podmiotów gospodarczych

W poniższym podrozdziale opisano charakterystykę gospodarczą Gminy Odrzywół w zakresie przedsiębiorczości, wielkości i struktury podmiotów gospodarczych. W rozdziale znalazły się również informacje na temat wielkości i struktury znajdujących się na terenie Gminy przedsiębiorców którzy wnieśli niemały wkład w rozwój rynku pracy na terenie Gminy. Zaprezentowano również informacje odnośnie atrakcyjności Gminy pod względem turystyki i rekreacji.

Gmina Odrzywół ma status Gminy wiejskiej. Jednak rozwój przemysłu w takich gałęziach jak przetwórstwo – spożywcze sprawia, że coraz mniej mieszkańców zajmuje się rolnictwem a sama Gmina przekształca się z typowo rolniczej w kierunku bardziej złożonym funkcjonalnie. Wzrasta ranga pozarolniczej działalności gospodarczej i rekreacyjno-wypoczynkowej.

Efektywność działalności gospodarczej, tworzenie nowych podmiotów oraz rozwój kapitału ludzkiego i społecznego są wyznacznikami poziomu rozwoju regionu i jego sytuacji gospodarczej. Efektywność gospodarcza danego regionu i jej potencjał rozwojowy uzależnione są nie tylko od zasobów regionu takich jak: koszt transportu, siła robocza, wykorzystanie terenów pod inwestycje, czy jakość infrastruktury, ale również jako obszar o określonej specyfice uwzględniającej jego bogactwa i zasoby, instytucje i podmioty powiązane wzajemną siecią zależności. Szczególną rolę przypisuje się małym i średnim przedsiębiorstwom, które elastycznie reagują na wymogi rynku i z uwagi na to są ważnym elementem innowacyjności. Konkurencyjność regionu jest zatem wypadkową dynamiki rozwoju sieci małych i średnich przedsiębiorstw na danym obszarze. Wspieranie endogennych czynników rozwoju jest elementem oddolnej polityki i promocji przedsiębiorczości, która w warunkach szybko zmieniających się rynków i technologii, powinna uwzględniać jakość lokalnego środowiska społeczno-gospodarczego. Kluczowe znaczenie dla przyciągania nowych inwestycji zyskują zatem czynniki związane z jakością zasobów ludzkich, dostępem do bazy badawczej, jakością środowiska naturalnego, warunkami życia, sieciami transportowymi, jak również zapewnieniem bezpieczeństwa w zakresie infrastruktury przeciwważeniowej.

Na obszarze Gminy funkcjonuje około 187 podmiotów gospodarczych, z czego 97% należy do sektora prywatnego, w którym dominują mikro-przedsiębiorstwa stanowiące 95,5% ogółu zarejestrowanych podmiotów.

W przypadku podmiotów sektora prywatnego, dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, które stanowią większość zarejestrowanych w tym sektorze podmiotów.

Według aktualnych danych, najwięcej podmiotów gospodarczych prowadzi działalność handlową (sekcja G – handel hurtowy i detaliczny) - 94. Kolejną pod względem wielkości branżą jest budownictwo (sekcja F) – 47 podmiotów. Wymienione sekcje stanowią około 68% zarejestrowanych podmiotów sektora prywatnego, 22% stanowią pozostałe sekcje PKD, przy czym dominuje przetwórstwo przemysłowe, a ponadto rolnictwo leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, transport i gospodarka magazynowa oraz działalność profesjonalna,

naukowa i techniczna stanowią wśród nich dominujące branże. Popularną branżą jest piekarnictwo. Na terenie Odrzywółu znajdują się 4 piekarnie i 2 w Wysokinie. Znakiem rozpoznawczym i regionalnym produktem gminy stały się obwarzanki wypiekane w odrzywolskich piekarniach. Cieszą się popularnością i uznaniem na terenie całego kraju (sprzedawane są m.in. na Rynku w Krakowie).

Gmina posiada 47 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru na 1 tys. mieszkańców.

W gminie znajdują się nieruchomości, które mogą być wykorzystane na działalność gospodarczą. Są to tereny po Spółdzielni Kółek Rolniczych i Gminnej Spółdzielni „SCH”

5.2. Charakterystyka zatrudnienia

W strukturze wiekowej, podobnie jak w pozostałej części kraju, przeważa ludność w wieku produkcyjnym - ok. 59,63 proc. Populacja gminy należy do społeczności starzejących się, wpisując się tym samym w ogólny populacyjny trend w Polsce. Znaczącym procesem jest tu stałe zmniejszanie się liczby ludności w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym, przy zwiększającej się liczbie osób w wieku poprodukcyjnym, które stanowią już ponad 20,5 proc. populacji gminy.

5.3. Otoczenie biznesu

Dla sprawnego funkcjonowania i rozwoju inicjatyw gospodarczych niezbędne jest odpowiednie otoczenie zapewniające obsługę finansową. Na terenie gminy Odrzywół znajduje się Oddział Banku Spółdzielczego w Przysusze, Oddział Banku Spółdzielczego w Radomiu, punkt pocztowy oraz dwa punkty agencji ubezpieczeniowych.

Gmina Odrzywół posiada wiele atutów stanowiących o jej atrakcyjności z punktu widzenia dla potencjalnego inwestora. Przede wszystkim Odrzywół posiada dobre połączenie komunikacyjne dodając do tego niskie ceny gruntów, duży zasób siły roboczej oraz co bardzo istotne władze otwartą na nowe inwestycje – daje to stabilny solidny fundament pod rozwój przedsiębiorczości.

6. ROLNICTWO

Choć liczba pracowników rolnych i liczba gospodarstw rolnych spada, rolnictwo pozostaje nadal niezwykle ważną gałęzią gospodarki.

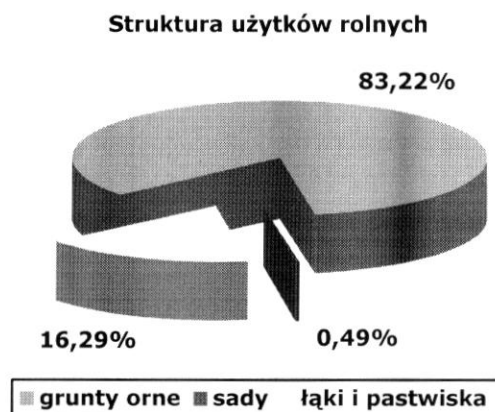
Odrzywół to gmina rolnicza. Za działalność rolniczą uważa się pracę na rachunek własny bezpośrednio związaną z prowadzeniem produkcji rolniczej (roślinnej i zwierzęcej) i prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Użytki rolne zajmują powierzchnię 6042 ha, czyli 61,5% całkowitej powierzchni gminy.

Tabela nr 7. Struktura użytkowania gruntów w gminie Odrzywół

Powierzchnia ogólna	Użytki rolne				Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
	Razem	Grunty orne	Sady	Łąki i pastwiska		
	w ha					
9822	6042	5028	30	984	2354,5	1425,5
	w %					
100	61,52	83,22	0,49	16,29	23,97	14,51

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Odrzywół

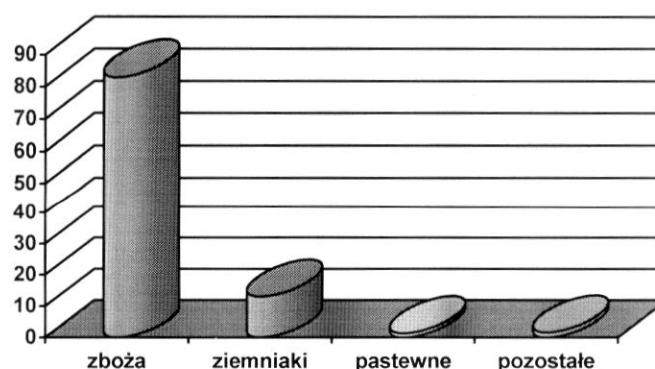
Rolnictwo jest zależne od jakości gleb, klimatu, położenia. Niestety jakość gleb w Odrzywole nie jest najlepsza. Gleby klas od IV – VI zajmują powierzchnię 6324 ha, czyli ponad 64% całkowitej powierzchni gminy.

Tabela nr 8. Klasyfikacja gleb

Klasa gleb	Powierzchnia
IIIb	245 ha
IV	1558 ha
V	1946 ha
VI	2820 ha
VIz	361 ha

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Odrzywół

Struktura upraw na terenie gminy Odrzywół

Wśród zbóż najczęściej uprawia się żyta – 2330 ha oraz owsa – 550 ha. Na dalszych miejscach klasyfikują się:

- pszenżyto – 1050 ha
- pszenica – 40 ha
- jęczmień – 5 ha.

Wśród gruntów rolnych nie ma jednak gleb bardzo dobrej jakości, a gleb dobrej jakości jest niewiele. W zdecydowanej większości są to gleby słabe – stosunkowo najlepsze warunki dla upraw stwierdzono w miejscowościach: Wysokin, Ceteń, Kolonia i Ossa.

W strukturze trwałych użytków zielonych nie występują łąki i pastwiska zaliczane do kompleksu 1z (bardzo dobre i dobre), a zakwalifikowane jako

średnie (2z), stanowią zaledwie ok. 15 proc. Ogranicza to możliwości produkcji pasz objętościowych, tym bardziej, że postępuje proces ekstensyfikacji gospodarowania na łąkach i pastwiskach, co w dużym stopniu uwarunkowane jest sytuacją ekonomiczną. Zużycie nawozów mineralnych w gminie Odrzywół kształtuje się poniżej średniej wojewódzkiej i krajowej. Od kilku lat stosuje się bardzo niskie dawki nawozów - nawet przy uzyskiwanych aktualnie niskich plonach roślin uprawnych nie zapewnia to zrównoważonego bilansu nawozowego. Produkcja rolna oparta jest na uprawie zbóż i roślin okopowych oraz hodowli bydła i trzody chlewnej (pogłowie zwierząt gospodarskich jednak systematycznie spada). W strukturze zasiewów dominują żyto (74proc.) i owies. Czynnikiem ograniczającym plony jest uprawa zbóż po sobie. Strukturę gatunkową zbóż warunkuje jakość gleb; czynnik ten decyduje również o doborze roślin i plonach z ha oraz ogranicza możliwości uprawy roślin o większych wymaganiach siedliskowych.

Na obszarze gminy Odrzywół istnieje 997 gospodarstw domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego. Przeważają gospodarstwa małe, do 5 ha (ok. 59,6 proc.), gospodarstw powyżej 15 ha jest ok. 3,3 proc. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 7,42 ha.

Obszar o Niekorzystnych Warunkach Gospodarowania (ONW)

Podstawową funkcją działania ONW jest wsparcie gospodarstw na terenach zagrożonych wyludnieniem oraz zapobieganie degradacji krajobrazu w wyniku odłogowania gruntów najsłabszych. Zadaniem płatności ONW jest stworzenie warunków sprzyjających utrzymaniu produkcji rolniczej na obszarach marginalnych pod względem demograficznym oraz potencjału produkcyjnego wynikającego z naturalnych ograniczeń siedliskowych. Płatność ONW rekompensuje trudne warunki do produkcji rolnej. Sposób i kryteria wydzielenia ONW przyjęty w Polsce został uzgodniony z Komisją Europejską i opiera się na kryteriach demograficznych oraz waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, za pomocą mierzalnych wskaźników charakteryzujących jakość gleb, stosunki wodne, rzeźbę terenu oraz klimat. Przyjęte wskaźniki mają charakter ilościowy i są wyliczane w oparciu o jednolitą metodykę dla całego kraju na podstawie danych bonitacji gruntów, waloryzacji przydatności gleb na podstawie punktacji kompleksów glebowych, obrazowanych na mapach glebowo-rolniczych, numerycznego modelu terenu (rzeźba) oraz danych meteorologicznych z wielolecia.

Cały teren gminy Odrzywół został zakwalifikowany do Obszaru o Niekorzystnych Warunkach Gospodarowania. Rolnicy z gminy Odrzywół z tego tytułu otrzymują najwyższe dopłaty (II grupa).

OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO

Rolnicy gminy Odrzywół mogą korzystać ze wsparcia Ośrodka Doradztwa Rolniczego - Oddział w Przysusze.

Do głównych zadań Ośrodka należą:

- a) udzielanie pomocy mieszkańcom obszarów wiejskich, w tym zwłaszcza ludności rolniczej w podnoszeniu poziomu życia poprzez wzrost dochodów z działalności w rolnictwie i jego potoczeniu,
- b) dostarczanie ludności rolniczej informacji gospodarczych przydatnych w funkcjonowaniu gospodarstwa rolnego i rodziny rolniczej,
- c) wdrażanie i upowszechnianie wyników badań naukowych realizowanych na rzecz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

- d) doradztwo w zakresie kredytów dla rolnictwa objętych dofinansowaniem AR i MR,

WSPÓLNOTA GRUNTOWA

Wbrew mylącej nazwie wspólnota gruntowa nie jest zrzeszeniem osób. W dzisiejszym polskim prawie cywilnym wspólnota gruntowa to nieruchomość stanowiąca przedmiot współwłasności o pewnych szczególnych cechach. Jej istotą jest uprawnienie do korzystania ze wspólnego gruntu, służące (w pewnym uproszczeniu) mieszkańcom danej miejscowości tylko z tego powodu, że są jej mieszkańcami. Wspólnoty gruntowe są dziś ostatnią formą zbiorowego władania gruntami - reliktem z czasów feudalnych, gdy własność pojmowano w inny sposób, niż dziś. Wspólnota funkcjonuje w formie spółki, posiada statut a nadzór nad nią sprawuje wójt.

Członek Wspólnoty Gruntowej ma prawo do udziału we wszystkich korzyściach osiągniętych przez organizację.

Ponadto może:

- brać udział w obradach
- brać udział w wyborach do organów Wspólnoty
- współdecydować w procesie zarządzania Wspólnotą

Na terenie gminy istnieją w/w Wspólnoty Gruntowe i Leśna (21 wspólnot), które skupiają 336 gospodarstw a łączna powierzchnia gospodarstw należących do wspólnoty wynosi 929,14 ha.

Tabela nr 9. Wspólnoty gruntowe w gminie Odrzywół

Lp.	Miejscowość (obręb geodezyjny)	Wielkość w ha	Stan prawny (uregulowany, nieuregulowany)
1.	Ceteń	12,51	uregulowany
2.	Wysokin	55,52	uregulowany
3.	Ceteń	5,90	nieuregulowany
4.	Kolonia Ossa	35,68	nieuregulowany
5.	Kolonia Ossa	0,51	nieuregulowany
6.	Myślakowice	8,85	nieuregulowany
7.	Myślakowice - Kolonia	5,26	nieuregulowany
8.	Myślakowice - Kolonia	141,51	nuregulowany
9.	Myślakowice - Kolonia	36,83	nieuregulowany
10.	Myślakowice	69,61	nieuregulowany
11.	Kamienna Wola	31,25	nieuregulowany
12.	Janówek	7,91	nieuregulowany
13.	Janówek	7,03	nieuregulowany
14.	Dąbrowa	1,52	nieuregulowany
15.	Kolonia Ossa	73,49	nieuregulowany
16.	Ossa	1,17	nieuregulowany
17.	Lipiny	79,73	nieuregulowany
18.	Odrzywół	148,70	uregulowany
19.	Odrzywół	101,95	uregulowany
20.	Łęgonice Małe	1,20	nieuregulowany
21.	Łęgonice Małe	103,01	nieuregulowany
X	Razem	929,14	X

Źródło: Dane uzyskane z Urzędu Gminy Odrzywół

Niestety na skutek zaszłości i konfliktów, których korzenie sięgają aż czasów demokracji szlacheckiej tylko 4 wspólnoty mają uregulowany status prawny. W konsekwencji mogą one w pełni korzystać z przywilejów towarzyszących przynależności do wspólnoty gruntowej.

7. SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA

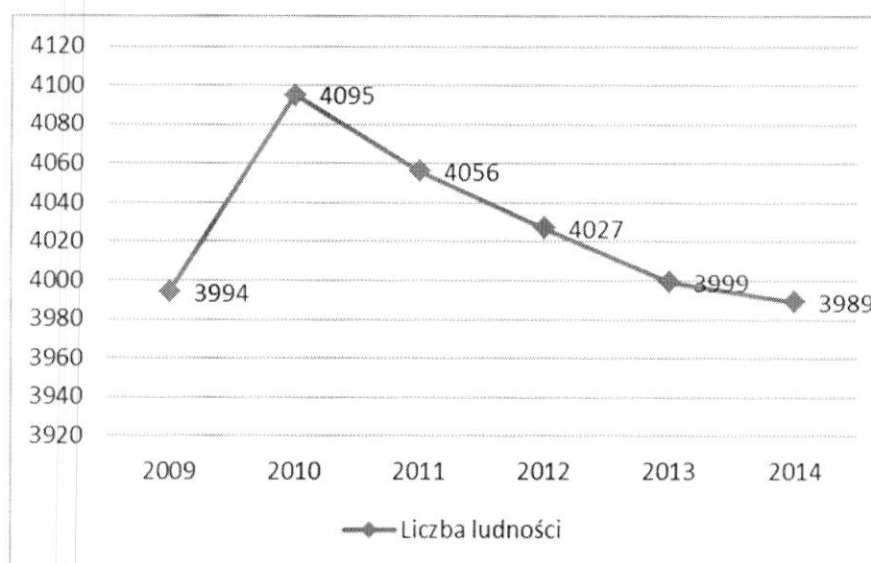
7.1. CHARAKTERYSTYKA

Struktura i dynamika demograficzna

Chcąc jak najlepiej zobrazować demografię danego obszaru należy przedstawić nie tylko poziom zjawiska w danym momencie, ale pokazać również tendencję, jaką wykazywało na przestrzeni kilku lat.

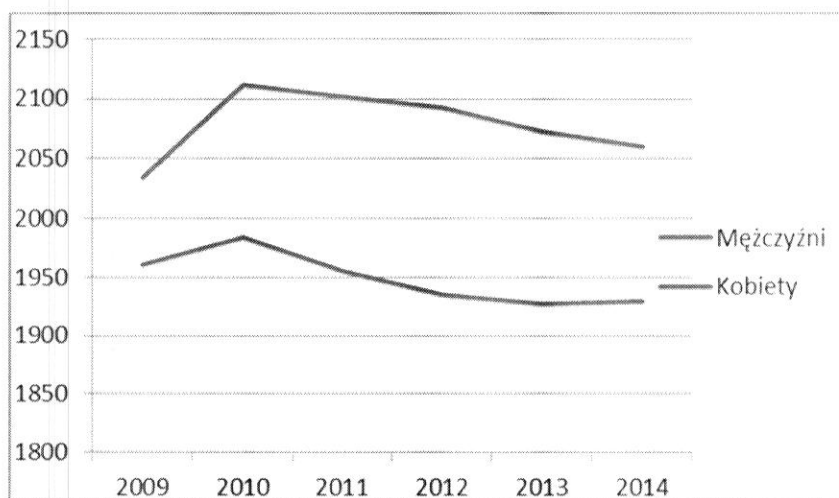
Liczba ludności w okresie 5 lat – od 2009 do 2014 roku – ulegała nieznacznym wahaniom. Najwyższy przyrost ludności zamieszkującej obszar Gminy odnotowany został w 2010 roku, w którym liczba ta wzrosła o 101 mieszkańców w stosunku do roku bazowego. W kolejnych latach – od 2010 do końca 2014 – liczba ta uległa stopniowemu spadkowi do 3989 mieszkańców w roku 2014.

Rysunek 1. Liczba ludności Gminy Odrzywół w latach 2009-2014.

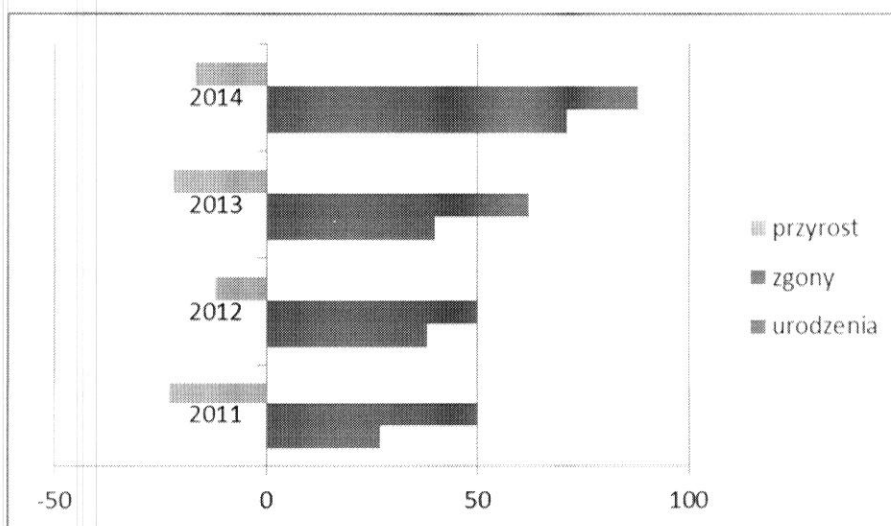
Źródło: Opracowanie własne, Bank Danych Lokalnych GUS

Warto podkreślić, że struktura płci na podstawie dostępnych danych przedstawia przewagę mężczyzn nad kobietami w całym analizowanym okresie. Współczynnik feminizacji wynosi 97 kobiet na 100 mężczyzn. Należy zaznaczyć, że sytuacja ta odbiega od ogólnego trendu obserwowanego w Polsce, dla którego charakterystyczny jest wysoki współczynnik feminizacji spowodowany głównie dłuższym okresem życia kobiet niż mężczyzn.

Rysunek 2. Liczba ludności wg płci w latach 2009-2014

Źródło: opracowanie własne, Bank Danych Lokalnych GUS

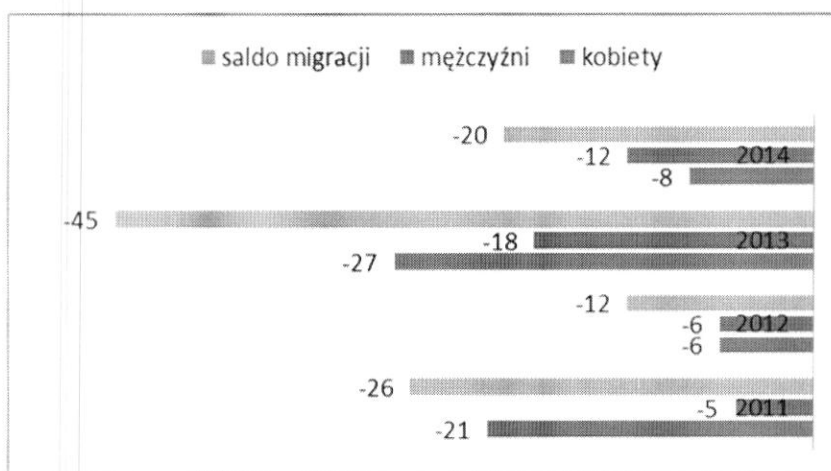
Przyrost naturalny, czyli różnica między liczbą urodzeń i zgonów w badanym okresie był ujemny. Sytuacja Gminy wpisuje się na tym polu w ogólny trend krajowy gdzie poza 2014 rokiem w Polsce również odnotowywano w latach 2009-2014 ujemny przyrost naturalny.

Rysunek 3 Przyrost naturalny w latach 2009-2014

Źródło: Opracowanie własne, Bank Danych Lokalnych GUS

Na złą sytuację demograficzną wpływ mają migracje ludności głównie wśród młodych osób, które opuszczają teren Gminy w poszukiwaniu pracy. Występujące na terenie Gminy migracje ludności nie są typowymi migracjami zarobkowymi – mają głównie charakter krajowy. Wynikają one ze zjawiska przenoszenia się ludności z terenów wiejskich do ośrodków miejskich, aby uzyskać wyższy standard życia, lepszy dostęp do edukacji i kultury oraz atrakcyjniejszego rynku pracy. Rozmiary tego zjawiska nie są niepokojące, jednak należy podjąć działania mogące przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, aby zapobiec w przyszłości możliwej destabilizacji rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy. Żeby zatrzymać młode i wykształcone osoby na terenie Gminy, należy stworzyć im możliwości rozwoju zawodowego (poza sektorem rolniczym), a także zapewnić szerszy dostęp do edukacji i kultury. Sytuację migracyjną ludności z teren Gminy przedstawia poniższy wykres.

Rysunek 4. Migracja wewnętrzna ludności w latach 2009-2014.

Źródło: Opracowanie własne, Bank Danych Lokalnych GUS

Bezrobocie

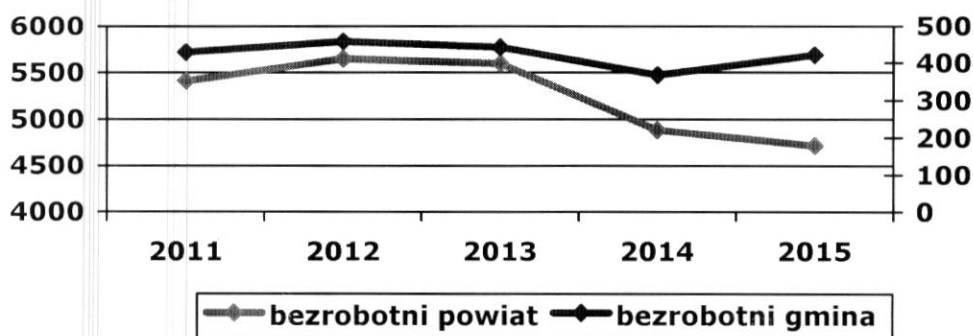
Wydłużenie się okresu pozostawania bez pracy powoduje nasilanie się zjawisk izolacji, napięć i konfliktów społecznych. Bezrobocie jest czynnikiem wpływającym na wzrost patologii społecznej oraz prowadzi do istotnego pogorszenia warunków życia całych społeczności lokalnych. Społeczne koszty bezrobocia wynikają z niepełnego wykorzystania zasobów pracy w gospodarce oraz konieczności wspierania osób pozostających bez pracy ze środków publicznych, zwłaszcza w sytuacji bezrobocia przymusowego, gdy gospodarka produkuje mniej dóbr niż wynoszą jej potencjalne zdolności.

Stopa bezrobocia na koniec listopada 2015 roku w powiecie przysuskim wynosiła 23,5%

Tabela nr 12. Struktura bezrobocia na przestrzeni lat 2011-2015 w gminie Odrzywół na tle powiatu przysuskiego

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015
Bezrobotni ogółem Powiat	5408	5646	5594	4882	4716
Bezrobotni ogółem Odrzywół	429	458	443	368	422
w tym kobiety	207	206	194	158	182
Bezrobotni z prawem do zasiłku	81	82	93	63	87
w tym kobiety	49	31	48	30	48

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Przysusze

Poziom bezrobocia w gminie Odrzywół na tle powiatu przysuskiego

Jak pokazuje to zestawienie danych zawartych w tabeli nr 12 poziom bezrobocia w gminie Odrzywół utrzymuje się na podobnym poziomie, natomiast w powiecie wykazują tendencję malejącą.

Wśród bezrobotnych najliczniejszą grupę stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym – było to łącznie 233 osoby, czyli 55% ogółu bezrobotnych. Nie dziwi fakt, iż najmniej liczną grupą wśród bezrobotnych były osoby z wyższym wykształceniem, bowiem aktualnie o znalezieniu pracy decyduje w znacznej mierze wykształcenie.

Bezrobotni według poziomu wykształcenia (os):

wyższe	-	38
policealne i średnie zawodowe	-	97
średnie ogólnokształcące	-	54
zasadnicze zawodowe	-	122
gimnazjum i poniżej	-	111
Łącznie	-	422

Niestety struktura wieku bezrobotnych pokazuje, iż najliczniejszą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym - mobilnym, czyli w wieku od 18 do 44 lat – są to 274 osoby, czyli 65% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych.

Bezrobotni według wieku (os):

18-24	-	82
25-34	-	111
35-44	-	81
45-54	-	87
55-57	-	46
60 i więcej	-	15

Jak pokazują to przedstawione poniżej dane największa grupa bezrobotnych to osoby które pozostają bez pracy powyżej 24 m-cy. Pozostawanie bez pracy przez tak długi okres czasu skutkuje poczuciem wyobcowania, odrzucenia, silnej frustracji. Wszystkie te stany emocjonalne często są prowadzą do powstawania licznych patologii, ubóstwa.

Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy (os):

1 miesiąc	-	31
od 1-3 m-cy	-	75
od 3-6 m-cy	-	45
od 6-12 m-cy	-	83
od 12 -24 m-cy	-	59
powyżej 24 m-cy	-	129

Formy przeciwdziałania bezrobociu

Liczba osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Przysusze na przestrzeni lat 2011- 2015 wykazywała tendencje malejącą, zarówno w gminie jak i na poziomie powiatu. Dynamika tego zjawiska również była podobna. Niewątpliwie jest to zasługą starań Powiatowego Urzędu Pracy oferującego

osoba bezrobotnym pomoc w uaktywnieniu się na rynku pracy dzięki min. takim programom jak:

- **„Aktywizacja osób w wieku 30 lat i powyżej pozostających bez pracy w powiecie przysuskim (I)”** - Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 Oś priorytetowa VIII Rozwój Rynku pracy Działanie 8.1 – Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych przez PUP – celem projektu jest zwiększenie możliwości zatrudnienia osób w wieku 30 lat i powyżej należących do grup defaworyzowanych pozostających bez pracy w powiecie przysuskim.
- **„Aktywizacja osób młodych pozostających na rynku pracy w powiecie przysuskim”** - PO WER Oś priorytetowa I *Osoby młode na rynku pracy*, Działanie 1.1 *Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy – projekty pozakonkursowe*, Poddziałanie 1.1.1 *Wsparcie udzielone z Europejskiego Funduszu Społecznego* - Celem projektu jest zwiększenie zatrudnienia osób młodych do 29 roku życia pozostających bez pracy w powiecie przysuskim.
- **„LEPSZA KADRA” - Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki** Działanie 6.1 *„Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie”* **Poddziałanie 6.1.2** *„Wsparcie powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy w realizacji zadań na rzecz aktywizacji zawodowej oraz osób bezrobotnych w regionie”* - celem głównym projektu jest podniesienie efektywności i jakości świadczonych usług na rzecz osób bezrobotnych oraz upowszechnienie pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego na terenie powiatu przysuskiego.

7.2. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Ochrona zdrowia

W gminie Odrzywół funkcjonuje jeden Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej.

W jednostce działają cztery przychodnie zapewniające mieszkańcom podstawowy zakres opieki medycznej:

- pediatryczna
- stomatologiczna
- neurologiczna
- internistyczna

Nad zdrowiem pacjentów czuwa pięciu lekarzy – pediatra, stomatolog, internista oraz neurolog. Trzech lekarzy zatrudnionych jest na cały etat natomiast jeden pracuje w niepełnym wymiarze godzin. Ponadto jednostka zatrudnia cztery pielęgniarki.

W ośrodku znajduje się trzy gabinety lekarskie oraz jeden gabinet zabiegowy.

W Odrzywole nie ma szpitala – najbliższy znajduje się w Nowym Mieście nad Pilicą dysponujący liczbą 125 łóżek rzeczywistych.

W szpitalu znajdują się następujące oddziały:

- chirurgiczny,
- wewnętrzny,
- dziecięcy,